Varga Csaba: **Szavaink a múltból**

(Fríg Kiadó, 2010. www.varga.hu)

A könyv 13 nyelv szókincsét (angol, német, ógörög, orosz stb.) veti össze a magyarral. Alább az angollal való összevetés eredményét látjuk kibővítve.

© Varga Csaba

***

Mottó: „Minden fogas kérdés az elfogadásig három lépcsőt tesz meg: az elsőn nevetségesnek tartják, a másodikon küzdenek ellene, végül a harmadikon magától értetődőnek tartják.” (Arthur Schopenhauer)

MAGYAR IS, ANGOL IS

Nyelvészek figyelmébe különösen ajánlom ezt a tanulmányomat, mert bizonysága annak, hogy a 19. század eleje óta kialakított tudományos nyelvi világkép nem veszi figyelembe a teljes valóságot.

1.) ELŐSZÓ

A 19. század közepe táján megjelent, úgynevezett Czuczor-Fogarasi szótárban a szerzők, szinte mellékesen, számos angol szót is megmagyaráztak a magyar nyelvből. Simon Zoltán a *„Dicsőség a sasnak és az égnek”* (szerzői kiadás, Vancouver, 1978) című könyvének 167-168. oldalain több meggyőző magyar-angol szóegyezést mutat be. Továbbá tudomásom van egy magyar kőművesről, aki Londonban dolgozván sok angol szóról felismerte, hogy azok megvannak a magyarban is, s e felismeréseit egy spirál-füzetben gyűjtötte. Összességében tehát itt arról az egymástól függetlenül többször is előbukkant sejtésről van szó, hogy esetleg mélyebb kapcsolat állhat fenn a magyar és az angol szókincs között.

Van-e alapjuk ezeknek a sejtéseknek, avagy nincs?

Fél évtizedes kutatásom alapján adok igenlő választ e kérdésre ebben a lehető legtömörebbre összefogott tanulmányomban. Részletes elemzés az *„Az angol szókincs magyar szemmel”* (Fríg Kiadó, 2007) című könyvemben olvasható. E könyv angol változatának címe *„The English language from the Hungarian view”* (Fríg Kiadó, 2010.)

Lássuk tehát annak bizonyítását, hogy a többször is felbukkant észrevételnek valóban van valóságos alapja. Itt azonban meg kell jegyeznem a félreértések elkerülése végett: nem arról van szó, hogy a magyarok tanítottak volna bárkit is beszélni. Hanem csupán arról, hogy az általunk jobban megismert nyelvek egyaránt az ősnyelv gyermekei, s ezt az *egykor még közös* ősnyelvet valami miatt a magyar őrizte meg a legrégebbi, legtisztább állapotában. Mintegy az ősnyelv kövülete maradt, tehát nem csodálható, hogy kisebb-nagyobb részletei véletlenszerű elrendezésben máig is felismerhetők számos nyelvben. Erre kell gondolnunk az alábbiak olvasása közben, s nem többre.

2.) A RENDSZERES HANGMEGFELELÉSEK

A szóegyezések valódiságának egyik bizonyítási módja a rendszeres hangmegfelelések kimutatása. Ezt a módszert a nálunk legbővebben oktatott finnugorista nyelvészetben kevéssé elmélyedt olvasó is biztosan eléggé jól ismeri. Két idézettel hadd segítsem ezen ismeretek felelevenítését.

1.) *„A finnugor nyelvrokonság érzékeltetésére használt szóhasonlóságok, hangmegfelelések a nyelvek közös származásának legnyilvánvalóbb megjelenési formái.”*
2.) *„A nyelvészet a rendszeres hangmegfeleléseket fogadja el döntő érvként, amit az uráli nyelvcsalád tagjai közt* ***is*** *meg lehet figyelni.* (Az én kiemelésem – V. Cs.) *A hasonlóság véletlen és rendszertelen is lehet, de az azonos típusú hangmegfelelések “rendszeres” előfordulása minimálisra csökkenti a véletlen esélyét. Ilyenek például a p ~ f (például: pegte ~ fekete, pugi ~ fog), k ~ h (kala ~ hal), t ~ z (viten ~ vízen), mp ~ b (empem ~ ebem), nt ~ d (antaa ~ ad).”*

Ez annyit jelent, hogy ha bármely két nyelvből kiválasztunk *azonos jelentésű* szópárokat és e megfeleltetett szópárok egyöntetűen ugyanabban a hangban különböznek, akkor bizonyosnak tekinthetjük, hogy e szavak megfelelnek egymásnak.

3.) PÁR BIZONYÍTÓ PÉLDA A FINNUGOR NYELVI KAPCSOLATRA

Néhány finnségi-magyar közös szó egyeztetése a z-t hangmódosulás rendszerességének kimutatásával a szakkönyvekből:

z-t			
száz	ház	víz	méz
sata	kota	vete	mete

Mivel egyöntetű, rendszeres a z-t hangváltozás az egymás alá tett szópárokban, továbbá a jelentés is egyezik, ezért e szóegyezések valóságosak. Pontosabban mondva: e szópárok nem különböző szavak, hanem csupán ***kiejtési változatai*** egymásnak.

Ugyancsak csupán kiejtési változatok az alábbi, egymás alatt lévő szavak is, melyekben f-p módosulás figyelhető meg:

f-p			
pegte	pugi	puu	pääsky
fekete	fog	fa	fecske

Ezeket az egyezések nem vitathatók, a bizonyítás kifogástalan. E szavak is kiejtési változatai egymásnak.

4.) UGYANEZEN MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ ANGOL NYELVRE

A fent látott bizonyítási módszer nem nyelvfüggő, bármely két nyelv összevetésénél helyes eredményt ad.

Alkalmazzuk most ezt a bizonyító módszert az angol nyelvre is.

Alább három szót látunk, melyek azonos jelentésűek, s csupán a t-d változásban különböznek:

t-d		
does	deed	did
tesz	tett	tett (múlt i.)

Mivel sikerült felmutatni *„az azonos típusú hangmegfelelések »rendszeres« előfordulását”*, el kell fogadnunk, hogy a does-tesz, deed-tett, did-tett (múlt i.) szópárok csupán ***kiejtési változatai egymásnak***, s emiatt természetesen még a megfelelő szóképző elemek is egyeznek. Vagyis e három szó közös szava az angol és a magyar nyelvnek, függetlenül attól, hogy eddig mit gondoltunk a magyar és az angol szókincs viszonyáról.

Megerősítésül nézzünk példákat az m-w hangmegfelelésre is:

m-w				
wash	what	went	we	where
mos	mit	ment	mi	merre

Ezzel bizonyítottuk, hogy a mos-wash, mit-what, ment-went, mi-we szópárok csupán kiejtési változatai egymásnak. Tehát ugyanazt mondhatjuk, mint előbb: e szavak is közös szavai az angol és a magyar nyelvnek, függetlenül attól, hogy mit gondoltunk eddig a magyar és az angol nyelv viszonyáról. Mert ha ez a módszer helyes eredményt ad a finnségi nyelvekre, akkor az angolra is, vagy pedig egyikre sem. Ez az eljárás azonban matematikai (valószínűségi) szempontból mindenképp helyes eredményt kell, hogy adjon.

5.) ÖSSZETETT SZAVAK

Könnyű belátni, hogy ha összetett szavak egyeznek, akkor a bizonyosság hatványozott. Ugyanis ha nem csak az összetételt alkotó szavak alakja és jelentése, hanem az együtt kiadott jelentésük is egyezik, akkor a teljes szó különösképpen egyezik. Vagyis a tévedés esélye nulla (az alábbi példákban a mai magyarhoz viszonyított többlet hangokat kissé feljebb toltam):

^{w}arehouse	^{s}tor^{e}house	necklace	chimney-sweeper
áruház	tárház	nyaklánc	kéményseprő

E szavak jelentése is tökéletesen egyezik, vagyis ezek az összetett szavak is csupán **kiejtési változatai egymásnak**. Ráadásul itt nem is 4, hanem 2 x 4 = 8 szó egyezését is bizonyítottuk. Egyedül az angol ^{s}tor^{e} igényelhet magyarázatot. A szókezdő "s" csupán kiejtést díszítő hang, amiről később szólok.

Hadd mutassak itt négy, kissé rejtekibb egyezést, hogy legalább egy pillanatra mélyebben is belelássunk a múltba. De e szavaknál is csupán az a titok, hogy a mai angolban a mai magyarhoz viszonyítva régies kiejtéssel találkozunk, ami egyáltalán nem lehet meglepő:

picklock	elope
pöck-lak(at)	ellopa
tolvajkulcs	*nőt férfi megszöktet*
Csupán régies, azaz fordított a szósorrend az angol szó esetében, mint pl. régen egyensúly súlyegyen volt. Tehát pöcklak(at) a ma szokásos szórenddel: lakatpöck, lakatpöcök.	Erre elég egy ismert mondatot idézni: "ellopja a menyasszonyt". Tehát a régi lányszöktetésről van szó, csak az ezt kifejező szó régies kiejtése „fagyott bele" a mai angolba.

redneck	rent*
rőtnyak	*á*rend*a*
vidéki ember	*kiad, bérbe ad, haszonbér*
Jelent az angolban bunkót, faragatlan alakot is. Értelme: a paraszt ember előre hajolva dolgozik, így nem az arcát, hanem a nyakát barnítja le a nap. A „rőt nyak" kifejezés ezért jelent parasztot.	A kifejezés „áron ada", összevonva „árenda", majd ebből kiesett a szókezdő és a szó végi magánhangzó, s maradt az angolban a rend > rent. *(Czuczor-Fogarasi szótár.)*

* A rent-hez hasonló *mértékű* összevonás pl.: sziporka-spark.

6.) SOK LÚD DISZNÓT GYŐZ

Egy másik bizonyítási módszer a „sok lúd disznót győz” alapon működik. Ha számos olyan szót tudunk bemutatni, melyek között az eltérés nem több, mint amennyit a tájnyelvi kiejtések eltéréseinél tapasztalhatunk, (mint pl. kórógyi léity-légy, koódés-koldus), akkor csupán **kiejtési változatokról** van szó.

loose	soused	shawl	buoy	house
laza	sózott	sál	bója	ház

field	poor	tusk	neck	chunk
föld	pór	tüsk(e)	nyak	csonk

noise	cheapen	clench	leak	pathic
nesz	csappan*	kilincs**	lék	beteg

** A víz szintje, ahogy valaminek az ára is csappan, más szóval: csökken.*
*** Kilincs mély hangon kallancs, azaz kallantyú. Hát nem az?*

Ezek csak kiragadott példák. A tanulmány végén, a függelékben 500, mindmáig ennyire tisztán megmaradt egyezést mutatok be.

Azt láthatjuk, hogy e szavak esetében az eltérést csupán az angol nyelvre jellemző sajátos hangképzés és hangkészlet adja, több különbség nincs, sőt, még a helyesírási eltérést is le kell számítanunk, pl. sh = s, ch = cs. E módszer erejét könnyen belátja az, aki megpróbál 5-10 ilyen egyezést kimutatni mondjuk a szlovák és a tibeti nyelv között. Ha nem lehet, akkor nincs egyezés, ha lehet, akkor van.

7.) A DÍSZÍTŐ HANGOK

Sokszor jelennek meg díszítő hangok a szavakban. Ez minden nyelvben megfigyelhető. E semmit sem jelentő, betoldott hangokat három ponttal magasabbra tolom. Például mihelyt-mihely^{s}t, tüsszent-t^{r}üszszent. Ugyanígy teszek az angol szavak esetében is, pl: ráma-^{f}rame.

Szó belsejében rendszeresen megjelenő „l” vendéghang:

mant^{l}e	bu^{l}bous	b^{l}ubber	s^{l}eek	s^{l}uttish
mente	búbos	bubor	sík	szuttyos

o^{l}d	c^{l}ot	wi^{l}d	c^{l}ap	c^{l}oud
ód(on)	köt	vad, vid(ék)	csap	köd

Itt is a rendszeres hangmegfeleltetésről és annak bizonyító erejéről van szó, csak ezúttal ugyanazon hang betoldásáról. Erre tökéletes bizonyíték, hogy ha ezeket a hangokat kiveszem a fenti angol szavak mindegyikéből, akkor mindegyik esetben az azonos jelentésű magyar szót kapom meg. Az „l” hang betoldása a magyarban is ismert, pl. sutty-s^{l}utty, de régente rendszeres volt: csónak-cso^{l}nak, kócsag-ko^{l}csag. Avagy szláv példa: szavacska-sz^{l}ovocsko, a szlovákban sz^{l}ovécska.

Szó elején is megjelenhetnek kiejtést díszítő hangok. Magyarban a „b” vendéghangra példa: rekeg-^{b}rekeg. Az angolból erre példaként az „f” hangot mutatom be vendéghangként:

^{f}rounce	^{f}rame	^{f}ray	^{f}lag	^{f}racas
ránc	ráma	roj(t)	lóg	rikács

8.) SZÓKÉPZŐ ELEMEK

Szóképző elemekben is nagy az egyezés, csak a kiejtés módosult kissé. Íme a szóvégi „-tt”-, „dt”-nek „-d” hangra való módosulása:

washed	smoothed	languid	puffed	tumid
mosott	simított*	lankad(t)	puffad(t)	tömött

* Pl. „smoothed lath”: simított léc, ahol léc = lath.

Az „-os” melléknév képző „-ous”, „-ish”, „-sh” alakban az angolban:

bu^{l}bous	papulous	poorish	reddish	lush
búbos	púpolós (itt: hólyagos)	póros (szegényes)	rőtes	lés (leves)

A gyakorító -oz, -ez, -z (mint önt-öz, jel-ez, jel-z) az angolban -os, -s kiejtésű. Nálunk ez a „z” hang „l-”nek ejtve is használatos, például „kormoz” és „kormol” ugyanaz, de a táncol szót nem szokás úgy mondani, hogy táncoz, de értjük. Az angolok ezt a gyakorítót már túl gépiesen használják, ott is a szó végére teszik, ahol nem kellene:

dances	pisses	washes	mends	chirps	eats
táncoz	pisiz (pisil)	mosoz (mosdik)	mentez ment	csiripez (csiripel)	étez (eszik)

A sok-sok további nyelvtani egyezés bemutatására itt nincs lehetőség. Egy nagyon mély közös jellegzetességet azonban meg kell még itt említeni. Ez pedig a folyamatos jelen képzője, az „**-ing**”. De vajon a ker-**ing** nem folyamatos jelen idejű-e, s csakis az ”-ing” miatt? Ugyanarról van szó, csak mi sokszor tovább fűzzük a szót, pl. csil-ing(el), száll-ing(ózik), ács-ing(ózik) stb. Továbbá az illeszkedés miatt az -ing kiejtése -eng, -ong, -öng is lehet. Mint bus-ong, me-reng, őd-öng. (Legalább ezt azért már illett volna észrevenni.)

9.) MONDATOK

Az alábbi mondatokat a finn-magyar nyelvrokonság főbb bizonyítékai közt tartják számon:

finn	
Orvon silmä kyyneliä täynnä.	Kivistä verinen oli vävyn käsi.
Árva szeme könnyel tele.	Kövektől véres volt veje keze.

Az egyezés kétségtelen, még ha hosszabb tanulmányozást is igényel e mondatok azonosságának belátása. Kissé lehangoló ugyan, hogy minden tudományos és ismeretterjesztő munkában ugyanazt a 6-8 mondat-példát mutatják be, nyilván azért, mert ilyen egyező finn-magyar mondatok létrehozása nagyon nehezen megy. De nagy szükség van rájuk, hiszen az azonos mondatok létrehozásának lehetősége „adu ásznak" számít, s ez természetes.

Most pedig nézzük meg, mit tudunk felmutatni e téren magyar-angol viszonylatban.

Az eredmény már első pillanatban meglepő: nem csak néhány nehézkes mondat állítható párhuzamba, hanem szinte tetszőleges számú, melyek ráadásul a finn példáknál sokkal tisztábban egyeznek.

Az első példákban szakítsunk azzal a hagyománnyal, hogy mindig a másik nyelv mondatához igyekszünk megfelelő magyart keresni. Miért nem lehet ez fordítva? Itt tehát az a kérdés, hogy lehet-e magyar szerkezetű mondatot a magyarral azonos angol szavakkal mondani? Hogy mennyire lehet, annak bizonyítását azzal is nehezítem, hogy csak w-v-m módosulású szavakat alkalmazok:

Merre ment?	Mit mos?	Vad vándor ment.
Where went?	What wash?	Mad wander went.

Az alábbiakhoz két további dolgot szükséges tudni.

a) Az egyik az, hogy az angol „he" azonos a magyar „ő"-vel. Ugyanis nem régen még mi is h-val ejtettük ezt a szót. Egy példa Szalay Ágoston 1547-ben kelt leveléből: „... azt hő be nem tudja szolgáltatni". Ez a hő az angolban he.

b) Másik tudnivaló pedig az, hogy tévedés az angol „is"-t igének, (segédigének), különösképpen hiba létigének tekinteni. Nem ige, hanem az „az" mutató szóval azonos.*

Ezt könnyű megmagyarázni. A titok nyitja abban rejlik, hogy a magyarban a „sok ***az*** ág" mondható így is: „sok ág ***van"***. Vagyis az „az" és a „van" ilyen mondatépítés esetében azonos értelművé válik. Az angolból az egyik változat kihullt, s maradt a „sok **az** ág" jellegű változat. Ezért tűnik úgy, mintha az „is" ige lenne. Az igaz, hogy ahelyett áll, de nem az.

Mint például:

Peter **is** mere muck.
Péter **az** merő mocsk.

Peter **is** wander(ing).
Péter **az** vándor(ol).

* Érdemes egy pillantást vetni a létigére, itt is érdekes egybeesést találunk. Az angolban is a „**van**" a létige, csak kissé más kiejtéssel. A régi szanszkritban **va***(n),* **va**(*ló*): **bhú**, a **volt** (régiesen **vót**) pedig: **bhúta**, tehát csupán b-v hangmódosulásról van szó. **Bhú** kiejtési változata az angol **be** és a német **bi**. A magyarban pedig a **bhú** v-vel ejtendő: **va** (**va**-n, **va**-gy, **va**-l-a, **vo**-l-t). Vagyis **been** (angol), **bin** (német) és **van** ugyanaz: **csupán v-b kiejtési változatai egymásnak**.

A magyar **az** szó pedig a németben **es**, s ugyanez az angolban az **is**. Igaz, az angol **is** érthető igének is, amit itt a bal oldalon elemzett ‚sok **az** ág' és a ‚sok ág **van**' kijelentések felcserélhetősége magyaráz meg. Tehát az **is** egyszerű mutató szó, nem segédige.

Még egy példa: kérdés és a rá adandó szokásos angol válasz:

Is Peter languid? He **is**.
Az Péter lankadt? ^{H}ő **az**.

Két példa a tesz-does azonosságra:

Does Peter sing? He does.
Tesz Péter zeng*? ^{H}ő tesz.
*(*Sing a zeng szóval egyezik. "Zengjük a dalt" ugyebár.)*

What ^{w}are does he choose*?
Mit áru tesz ^{h}ő húz?
(Húz itt választ értelmű. Mint ahogy a választott lapot húzzuk.)*

Kijelentő mondat, majd ugyanez kérdésként:

Peter mends the ^{w}rong* mant^{l}e.
Péter mentez (a) rongy mente.
(^{w}**rong** tisztán megvan a rong-ált, rong-álódott és a rongy szóban.)*

Does Peter mend the ^{w}rong mant^{l}e?
Tesz Péter ment (a) rongy mente?
(Péter menti [azaz javítja] a rongy[os] mentét?)

Sok szó jelentése azonban gyakorta eltolódik, avagy szűkül a vonatkozása az idő múltával, mint pl. nyugt alatt leginkább az elpihenést, elnyugovást értjük, míg az angolok magát az éjszakát. Az ilyen eltolódások már nehezítik a közvetlen megértést. Egy példa erre:

Ivan add(s) all night.
Iván ad áll^{ó} nyugt.
(Iván álló éjszaka összead.)

Sok esetben pedig nem a mondatot, hanem a kifejezést nehéz megérteni, mert ugyanazt másként szokás nálunk mondani. Például:

We ^{ha}ve* roused. *(Vagy: We have been roused.)*
Mi va^{n} rázott.
(A van gyöke, a va h előhanggal hva, hve, magánhangzó betoldással have.)

Azaz: „mi van felrázott", vagyis felrázottak vagyunk, már hibássá vált értelmezéssel: „nekünk van rázás". Az angolok ez alatt azt értik, hogy „felébredtünk".

A további értelmezési nehézségek okainak egyike az, hogy az angol erősen sérült nyelv, például a szavak végeiről már gyakran hiányoznak részek. Végezetül erre mutatok példát:

to eat	some	fresh	fine	cock	neck
ét	szám	friss	fin	kak	nyak
enni	számos	friss	finom	kakas	nyak(at)

Olyan szócsonkulások ezek az angolban, mint amilyeneket pl. a zöldségkereskedők feliratain láthatunk: „Friss pari, ubi, káp, burgi", avagy az üzemi éttermek étlapján gyakorta így szerepel a napi menü: „Pir burg pár káp". Igazán angolos.

10.) AZ EDDIGIEK ÖSSZEGZÉSE

Természetesen minél mélyebbre hatolunk, annál több magyarázni való akad. De találni magyarázatot. Mindenesetre a fentiekből egyértelmű, hogy akár olyan kis versikéket is írhatunk, melyek magyarul, angolul mai is ugyanazok. Ez pl. a finn nyelvről már rég nem mondható el. Következésképpen azt kell mondani, hogy az angol közelebbi rokonságban áll a magyarral, mint a finn. Sőt, bármilyen meglepő is: a magyar legközelebbi nyelvrokona ma az angol. Ez annak ellenére is igaz, hogy szókincsének legalább fele számukra is idegen szó. Vagyis megroppant a sokszor megjelent hódítók nyomása alatt.

11.) AZ EREDMÉNY PRÓBÁJA

A leírtakat próbára is tehetjük.

Megállapíthatjuk, hogy ha az egykor még közös ősnyelv ennyire kiütközik a magyar és az angol szókincsből, továbbá a német és az angol közel áll egymáshoz, akkor a fent bemutatott jelenséget a németből is ki kell tudnunk mutatni.

Hogy ez lehetséges, azt az alábbi példákkal igazolom. Ehhez csak azt kell tudni, hogy a főnévi igenév képzője a magyarban **-ni**, **-eni**, **-ani**, például lát**ni**, küzd**eni**, hull**ani**. Ugyanez a hindiben **-ná**, pl. rakh**ná** = rak**ni**. A németből azonban kiesett már az -eni, -ni végéről az i hang, s maradt az -en, -n. Tehát a németben az -en és a -n végére oda kell képzelnünk az i-t:

kitten	essen	schaben	rasseln	dudeln
kötni	eszni	szabni	reszelni	dúdolni

A teljes szavak egyeznek, még a rassel = reszel is egybevág.
Példák a „be” egyezésére, ahol vékony vonallal jelölöm a szórészeket, hogy könnyű legyen észrevenni a szóképzés teljes azonosságát is:

be|lausch|en	be|sauf|en	be|kritz|en	be|dach|en
be|les|ni	be|szop|ni	be|karc|ni	be|ták|ni
behallgatózni	lerészegedni	bekarc^{ol}ni	betakarni ták a takar gyöke

Példa a hangkiesésre:

kr|eng|el	kr|eis|el|n	kr|eis|en
ker|eng|ély	kör|öz|öl|ni	kör|öz|ni
perec, karika	keringeni	körbe forgatni

Összetett szavak:

Kr|eis|säge	Re|tard|at	Hüll|kurve	Säbel|hieb
kör|öz|szegő	rá|tart|at	héj|görbe	szablya|seb*
körfűrész	késleltetés	burkoló görbe	

* A seb esetében s > h hangmódosulás történt, mint pl.: sápog-hápog.

Két érdekes példa ugyanannak hasonló jelentésű szóval való kicserélésére. Az ék sarkot is jelent, s a németben épp ez utóbbit értik alatta, a säul pedig szál, a németben oszlop jelentésű, mint szálfa:

Eck|haus	Eck|säul
ék|ház	ék|szál
sarokház	sarokoszlop

Hangvesztés a németben:

magyar	kieső hang	német	német jelentés
óriás	^{ó}riás	ries(e)	óriás
botorkálni	^{bo}torkálni	torkeln(i)	botorkálni
hiszen	^{hi}szen	schon	hiszen

Német és angol szó: h > sh, sch a héj-hél szóban:

magyar	**hél**	ugyanis héj régen hél, v beékelésével: hüvel
angol	s**hell**	kagyló (mert két egymásra csukódó héja van)
német	Sc**hale**	héj, tok, hüvely

*

Ezzel sikeresnek mondható e tanulmány állításának a próbája. S így már még erősebb lett annak bizonyossága, hogy az egykor még közös ősnyelvben találhatjuk meg ezen egybeesések nagyobb részének magyarázatát. S azért mutatható ki sok más nyelvben is ez a jelenség, mert – mint azt már utaltam rá –, a magyar nyelv rendkívül lassan változó nyelv, s lényegében az egykor még közös ősnyelv kövületének tekinthető. Végül az a sejtés is megfogalmazható, hogy, legalábbis Európában, az ősnyelv igazi felbomlása nem 15.000, hanem talán fele ennyi, vagy még ennél is jóval kevesebb évvel ezelőtt kezdődött. Ennek széles körű bizonyítását mutattam be a *„Szavaink a múltból”* című könyvemben. A magyar nyelv lassú változásának bizonyítását pedig *„A finnugorista áfium ellen való orvosság”* 69-80. oldalain tettem közzé.

***

FÜGGELÉK

E szóegyeztető kisszótárban 500 angol szót mutatok be, de csak olyanokat, melyek magyarral való egyezése – az eddigi példákhoz hasonlóan – még ma sem igényelnek mélyebb szótörténeti magyarázatot.

ad (össze)	add
adand(ó) (- “ -)	addend
adott (- “ -)	added
aggott (*el*-aggott)	aged (tt > d)
áh!, dehogy	^{b}ah
áll(-ó nap)	all (day)
ámoz (z-l: ámol-ít)	amaze
ámozott: elámolított	amazed (tt > d)
annyi (annyi-ra, annyi-szor)	any (lásd még a mennyi, és számos címszót)
ap(ály)	ebb
árenda (áron ada)	rent (hangveszt.: $_{á}$rend$_{a}$)
áru	^{w}are
áruház	^{w}arehouse
árva	orpha(n)
át (túl)	out
áz(-ott, ázalék)	ooze (sár, iszap)
-as, -es, -os	-ous, -ish
baba	babe
babás	babysh
bal (baj, pl. balsors)	bale
bak (őz)	buck
bak	ba^{l}k (akadály)
bak	bau^{l}k (pl. fűrészbak) back (hát, pl. bakhát)
bárka	barge
barnás	brownish
be-	be-
befüll(ed)	***be***foul
behull	***be***fall (h-f)
bekerít	***be***gird (k-g) (körülvesz)
berek (berk)	park
beteg	pathic (szenvedő)
bevár	beware (őrizkedik)
bévül (bél)	bowel
bibi	booboo
bival(y)	bull (bival v nélküli párja, mint zűr-zavar)
biz- (bíz)	faith (b-f)
bog, bok(or)	bough (faág)
bog(ár)	bug
pof(on)	biff (pofon)
bója	buoy
bojtár (aki boly-ong)	boy
bolt (bolt-ozat)	vault (b-v)
bong	bong (harangzúgás)
borosta	bristle
bot (b-vesztéssel: üt)	bat (ütő) beat baton (bot)
boz(ót), boz(ont)	bush
bő (íves forma)	bow
bödön	bidon (fakupa, palack, csajka, olajos hordó)
bök	beak (csőr)
bök, pöck	pick (pl. csákány)
bök	poke (bök, bökdös)
bőr bőre (=pőre)	bar- bare (meztelen)
bőrcse, bürke	purse (pénzes zacskó)
bú	woe
búb	bubo
búb	bu^{l}b
búbföld	bu^{l}b field (hagymaföld)
búbos	bu^{l}bous
bubor	b^{l}ubber, bu^{l}bar
buga	bu^{l}ge (dudorodás)
buggy(os)	bagg(y)
bugy(or)	bag
buk (hány)	puke (hányás)
bur(koló)lap	burlap

cin	tin (c > t)
cikcakk(os)	zigzag
csal, csaló	stall
család (gyerek: „három családom van”)	child
csánk	shank
csap (csapás)	chop, swoop
csap (pl. hordócsap)	tap (cs > t)
csapház (kocsma)	tap-house (cs > t)
csappan	cheapen (csökken)
csavar (= v nélkül: csűr)	screw (hangátvetés)
cseng	chink
csepp, csipet	cheap (kis ár: olcsó)
cserr-	chirr (ciripel)
csever (csevely)	c^{l}aver
csin	c^{l}ean (tiszta)
csikol (csikl-and)	tickle
csíkozott: (rovott)	rowed
csiling	clink (csengés)
csill(ap)	still (csendes)
csimp(-aszkodó)	c^{l}amp (fogó, csiptető)
csín (csinált, kimódolt)	c^{l}ean
csip(esz)	c^{l}ip
csip (csipogás)	chip
csirip	chirrup, chirp
csit-csat	chit-chat
csiszol (kidolgoz)	chisel
csit!	chut!
csonk	chunk (fatönk, tuskó)
csök (pl. bikacsök)	stick (bot, fütykös)
csökken	slacken
csörl (mint csörlő)	swirl (forog, kavarog, pl. az örvény is)
csúf	scoff
dárd(a)	dart
drága	dear
deszka	desk
dolmány	dolmen
domb	dump
dong	dong (bamm, ütés)
dur^{v}a	dure (szigorú, kemény) rud(e) (gyökfordulás)
düne	dune (homokbucka)
eleve (élő)	alive live
ellopja (ellopa)	elope (szökteti a menyasszonyt)
est	^{w}est (nyugat)
ét	eat

fal	wall
fár(ad)	far (messzi, távoli)
fing	pong (bűz, szag)
finom	fine
fogó (“foger”: ujj)	fi^{n}ger (ujj, ami fog)
folt (szégyenfolt)	fault
foly	flow
foszt	oust (az f kiesett)
föld	field
friss	fresh
frissen (frissül)	freshen
fül (fülled)	foul
fűtött	heated (h-f: “hőtött”)
ganaj	guano
gida (gödölye)	kid (gyerek)
giling (-galang)	clang (csengés)
golyóbis	globe (latin globus)
göb	gob
görd	gird
gúnya	gown
gurgula	gurgle (bugyogás)
gyagya	gaga
gyors	hors(e): ló (gy > h)
gyöm(-öszölt)	jam
gyí!	gee!
gyú	g^{l}ow
hág (magasra)	huge
haj	hair (r > j)
hajó	hoy
halm	holm (sziget)
ham(is)	hum, ^{s}ham
hám(-iga)	hame
harang (ige: harong)	haranque
har(mat)	hoar (hóharmat)
hars	harsh
ház	house
he, hogy?	how
hegy	high, huge
hegybak	hogback
hej!	hoy!
héj (hüvely, hél)	hull
héj (hél)	^{s}hell (kagyló=héj)
helyre, régies kiejtéssel: he’re	here (ide, itt)
hevít	heat (a v hiányzik)
hír	hear
hop, hopsza, hipp-hopp	hop snap (h-sn) (hirtelen)
horda = csorda	horde
hord (össze)	hoard
höhö, haha	he-he
hökk, hők	hoick (rántás, lökés)
hő-ött (forró, tüzes)	hot
hőtött (hevített)	heated (fűtött)
hümm (hümmögés)	hum
hömp	hump
hukk	hicc
hull	fall (f > h) (lehull)
hupa, hup	heap
hup, hupp	whop (puffanó ütés, puffanás)
huss!, hess!	whoosh!
húz (választ)	choose
húz	chase (huzagolás)
húz	hois(t)
hümm	hum

ígért	agreed (megegyezés szerinti)
illet (megillet vkit)	allot (kiutal, juttat)
illetmény	allotment (rész, juttatás)
ing, inog, inga	^{h}inge
inger (pl. ingerület)	anger (harag)
istálló	stall(ing)
jó	eu
juh	ewe (olvasd: jú)
kacs (pl. szőlőkacs)	catch (elkap)
kak(as)	cock
kakukk	gowk, cuckoo
kap (fog, tart)	keep
kaptár (kapt-or: elkapó)	captor
kar (karosszék)	chair
kár (baj)	care
karc	scart
kegy	ki^{n}d (kegyes)
kémény	chimney (régi angolban kemen)
kéményseprő	chimney-sweeper
kép	copy
kert	gard(en)
kilincs	clench
kocsi	coach
kolomp(ol)	clomp (zajosan megy)
kor(dé)	car (szekér)
köd	c^{l}oud (felhő, füstfelhő)
köhög	cough
köpe(ny)	cope
kör	cur, cir
köt (cement, ragasztó)	c^{l}ot
köt (felköt, kötény)	coat
köt	k^{n}ot (köt, csomóz)
körl	curl (göndör)
közel	c^{l}ose (közel)
közes (közös)	c^{l}osish (elég közeli)
kukk	keek (kukucs)
kulcs(ol)	clutch (hangátvetés)
kunkori	kukri (görbe kés)
kupa	cup, cuppa
kurj(ant)	cry
kurt(a)	short

lák (székely tó)	lake
lakat	locket (horgos kapocs)
lakatpöck, angolban pöcklak(at)	picklock (lakat-, zárnyitó, tolvajkulcs)
lankad(t)	languid
lanyh (a le gyökből)	lean (lejtő, esés)
lap, lep	lap (ágyékkötő, betakar: lepel)
lap	^{s}lab (p-b) (lap, tábla)
lavór (lé-er, lever)	laver
láz	^{b}laze (ég, lángol)
laza	lazy, lax
laza	loose ^{s}leazy
le	low
léc	lath
leff, liff	^{f}laff
lék	leak
lem(ez)	lam(ina)
lencs(e)	lens
leng	^{f}ling (lendítés, kilengés)
lés (leves)	lush
lev(-él)	leaf
levez (lé=lev)	lave
lóba, lebeny	lobe
lóf(rál)	loaf
lompos	lumpish (lomha, tunya)
lucs, locs	^{f}lush
luk	loch
mállad	mold
málló	mellow (érett)
mécses	matches
ment	went (m > w)
ment (javít: megment)	mend
mente	mant^{l}e
mennyi (nem kérdés, hanem mint mennyiség)	many
merre	where (m > w)
mérg(-es)	grim (szófordulás)
merő (pl. merő lucsok)	mere (teljes, merő)
mező	mesa
mező	meadow (rét, kaszáló)
mi	we (m > v)
mit	what (m > w)
mocor (mocor-gó)	motor (c > t)
mocsk	muck (trágya, gané)
mocskrakó	muckrake (trágyagereblye)
mocskhup(a)	muckheap (trágyadomb)

mód	mode
móka	mock (kigúnyol vkit)
morc (régi: moros)	morose
morzsa	morsel
mos	wash (m > w)
mos(l-ék)	mush (kása, pempő)
mosoly	smile (hangátvetés)
mosott	washed (m > w)
mot, moc	mouth (száj mocog)
motola	motile
mu(n)ka (régen muka)	make
műv(el)	move
nóg(at)	nag
na, nó, nos	now
nak, nek	nex(t)
nesz	noise
nyak	neck
nyaklánc	necklace
nyivál	^{s}nivel
nyosz(olya)	nes-
nyugt	night
nyűg(ös)	nag
odahúzó	adhesive (tapadó)
ód(on)	o^{l}d
ódon	o^{l}den (régen, hajdan)
okoz, okoz***ott***	(o)cause, (o)caus***ed***
-on, -en, -ön	on
opsz, hopsza	oops!
or(om)	oro-
-os, -as, -es, -ös	-ous
ő (régi magyar: hő)	he
ön (saját)	own
önös	owns
ör(ök)	e^{v}er
ösz (mind)	as
öv(é)	of
pár	pair
párt	part
patina	patina (pat fordítva: tap, mint tapad)
pej	bay
pép	pap, pu^{l}p
perzs	parch (perzsel)
perzs(el)	parched (“perzsett”)
pici, piti, pötty	petty
pis(i)	piss
placcs	^{s}plash
pocs, p^{l}acs	p^{l}ash (pocsolya, tócsa)
pont	point, pinto
pont (pötty)	pinto (pöttyös ló)
pór (szegény)	poor
pórház	poorhouse (szegényház)
póros	poorish
portyáz(ó)	partis(an)
pos(vány)	posh
póz	pose
pöck	pick picklock (pöck lak/at: lakatpöck = álkulcs)
pöckös	peckish
pöff, pöf	puff
pöffedt (böffent)	bouffant
pőre (= bőre: mez-telen)	bare
pszt!	pist
pötty (pöttöm)	potty
pötty (folt)	^{s}pott
"pöttyött"	^{s}potted (pöttyös)
puffadt	puffed
púpolós	papulous (hólyagos
puszta	waste (puszta, pusztít)

ráfrissít	refresh
rak(ás)	reek
ráma	rim, frame
ránc	frounce (ránc, redő)
rang	rang
rátart (késleltet)	retard
rátartott (késleltetett)	retarded
ráz	rouse (felráz, ébreszt)
rece (> ránc)	ruck (ránc, redő) réseau
reg(e)	leg(end) (r-l)
rek(esz)	rack (etetőrács)
rek(edt)es	raucous
rep(edés)	rip
rés	breach
rett(-enet)	terr(or) (terr a rett fordítottja)
réz (rós: vörös)	brass (sárgaréz)
rí	rue
riad(alom, riadó)	riot
roggyant (rongyos)	ragged (rongyos, kopott, elnyűtt)
rohan	run
ró(ja az utat)	rove (kóborol)
rong(ált)	wrong
ro^{n}gy (rogyott)	rogue
roj(t)	fray
rokkan(t)	broken
ros(kad)	press
roth(ad)	rot, ret
rothad(ás)	rotten
rótt	writ (leírt dolog)
rov, ró	grave (bemetsz) graph groove (rovás)
rovó	grover (bányász), (azonos a rovar szóval: csak ez a fát rója, vájja)
rovott (kirótt)	groved (kivájt)
rozsd(a)	rust
rög	rock
rőt	red
rőtes	reddish
rőtnyak	redneck (kinek tarkóját süti a nap: paraszt)
röv(id)	brief
rőzs(e)	brush (bokrot is jelent)
rúd	rod
rúg, hangcserével ugr	rag

sál	shawl
sánc	sconce
sep(er): elsodor	sweep
seprő	sweeper
sér (mid sér=fáj?)	sore (fájó, sérülés)
sért	hurt (s-h)
sík	s^{l}eek
sik(er)	s^{l}ick
sima	smooth
simított	smoothed
sivít, süvít	shout
slisz, slisszan, csúsz	sloush
sor, sor(ozat)	ser(ial)
sós	souse (sós páclé)
sózott	soused
söp(ör)	sweep
súg, susog	sough (susog)
sug(all)	sugg(est), pl. suggestive =sugalló
suh, sus, szisz	swish
suhong	swing, pl. swing-^{f}rame: suhong-ráma (^{ka}rima): lengőkeret
süpp-	-s^{l}opp
süt (fegyvert)	shoot
süt (kisüt)	sauté
szablya	sabre
szák, zsák	sack, sac
szakada	secede (különválik)
szakadár	seceder
szám(os)	same
szán, szándék	thin(k)
szappan	sapon(aceous)
szár(az)	sear
szél	soul (lélek)
“széler” (vitorlás)	sailor
szerény (tiszta, derült, nyugodt)	serene
szid	chide
sziporka, szikra	spark(s) (szikra) sparkle (-”-, szikrázás)
szipp (szippantás)	sip (hörpintés)
szipp	s^{n}iff (szippantás)
szissz	hiss (sz-h)
sissz, suh	swish
szít	sweat (izzad, veríték)
szítt	sweat (szívott, kiszívott)
szivony	siphon (szivornya)
szop (szoppant)	sop (felszív, márt)
szó	saw (szólás)
szó	say (mondóka)
szó (szó, ami szó)	so so
szór (pl. vizet, magot)	shower, sour (zuhany, zápor, magvető)
szörp	s^{l}urp
szutty(kos)	s^{l}ut
szuttyos, szutyis	s^{l}uttish

tá, táv, tova	to
tábla	table
tag	tag
tánc	dance
tányér	dinner (t-d)
taps	taps (enyhe ütések, jelentése még: vacsorajel)
tár	^{s}tore (raktár)
tára	tare
tárház	^{s}tor^{e}house
tart (vhova)	dart
tár(uló), ajtót is tárjuk	door (németben: tür)
te	thee (téged)
tér (betér)	(en)ter
tér (pl. térül-fordul)	tour
tesz	does (t > d)
tiszta	chaste
tiz(ed)	tithe (dézsma, de a dézs is a tíz szó torzulata)
tet(em)	dead (németül: tot)
tett (múlt i.)	did (t > d)
tett (cselekedet)	deed (t > d)
tiktak	tic-tac, tick-tack
tomp (mint tompa)	damp (tompít)
tor(ony)	tower
tömb	^{s}tump (tönk, tuskó, csonk)
tömött	tumid (dagadt)
tör	tear
törp	dwarf
törzs	torso
túr	root (szófordulás), ^{g}rout
tűr, tűrő: hosszan kitartó	dur(e)
tüske	tusk
ugr=rúg (hangátvetés: ugrat - rúgtat)	rag (ugrat, ugratás)
üt	^{h}it
vad, vadon	wi^{l}d
vad	wi^{l}d (felbőszült)
vad, értsd: őrült	mad (v > m)
vadház (vad=őrült)	madhouse (őrültek háza, mad=vad)
váló (értsd: nyíló, szétnyíló)	^{s}wale (völ-gy, vály-ú) ^{s}wallow (torok) ^{s}wallow (fecske, nyilván kétágú farkáról)
valódi	valid (való, igaz, érvényes)
vándor	wander(ing), meander (v > m), maunder (v > m)
vány(ad)	wane
várj	ware
váza	vase
vesztett	wasted (elvesztegetett)
víg	wag
vót (volt)	was (t-s)
zeng, zsong	song
zsomb(ék)	swamp
zsúf	chuff
zsup(sz), supp	swoop

Köszönet Török Lászlónak az angol,
Vajta Dénesnek a német szavak lektorálásáért,
Schell Ferencnek a szöveg ellenőrzéséért,
és Z. Karvalics Lászlónak az elvi észrevételekért.

***

Az angol szókincs magyar szemmel, Fríg Kiadó, 2007.
Szavaink a múltból, Fríg Kiadó, 2010.
A finnugorista áfium ellen való orvosság, Fríg Kiadó, 2011.

Lezárva: 2012 március 5.
Minden jog fenntartva.

© Varga Csaba 2012